

SZÉKESFEHÉRVÁR 1689-IKI RENDTARTÁSA.

Sacre Caesareae Regiaeque Majestatis *ad partes regni Hungariae inferiores usque ad Dravum et Savum neo-acquisitas exmissae excelsae commissionis* resolutio et dispositio, ad puncta supplicando introdata a civibus universis liberae regiaeque civitatis Albae Regalis sequitur hungarico idiomate in hunc tenorem.

Mivelhogy elég példánk vagyon, és az mindennapi experientia is, bűneinkről elegendendőképén tanít, hogy azmely országokban és városokban az jó rendtartás bevétetik és vitettetik, mely főképen közöttök isteni félelemen vagyon fundálva, az olyan helyeken, Isten áldása is megmarad és jó státusban lesznek, hahogy kárban és romlásban esnének is, az isteni félelemmel hamar meggyarapodnak.

1. Azért az nemes tanács az Istennek tisztességét úgy igyekezze promoveálni és úgy vigyázzon rája, az vasárnapi és innepi napokat szentelvén, az rendelt processiókkal áhíttatosan járván és életeket jó erkölcsökben, igazságban rendelvén exemplariter s foglalván; hogy az alattavaló városiak is, sőt az szomszédságbeliek is jó példát vehessenek és követhessék és így az Isten dicsőségét szaporithassák és előmozdithassák.

2. Az főbíró, azmi az tanács dolgát illeti proponáltassa az városi hites nótárius által, vagy az jelen nem lévén, az kinek committálja; és senki az tanács között ne merészeljen maga, valamint privátim proponálni és az főbíró tisztében magát avatni, hanemha főbíráját megkövetvén szabadságot kér.

3. Mikor az dolgokat proponálták és referálták, tehát az vox-szedés rend szerint járjon, az öreggbik tanácsbéli elkezdvén az voxolást, voxoljanak mind az ifjabbik tanácsbéliig, de úgy, hogy azalatt se bíró, se más senki ne szóljon, hanem az időt várja, mig mindenektől az vox-szép csendesesen és okosan kiszedetik. Azután nemcsak az bíró az maga elméje szerint, hanem az több vox szerint judicialiter concludáljanak és emlékezeteit protocolumban irassák.

4. Mikor az dolgok és az tanácsgyűlés elvégeződött, senki ne keljen fel az helyiről előbb, az főbíró előtt és az tanácsházból is, rend szerint az főbíró után menjenek ki.

5. Az városi és criminalis dolgok pediglen bizattattak az nemes tanácsra, hogy deliberáljanak felőle, hagyha valamelyik félnek nem tet-szenék az deliberáció, és nem nyugodnék meg rajta, annak szabad légyen az *budai camerális inspectióhoz* folyamodni, onnan léssen utolsó válaszok. És ez iránt az criminális dolgokban is, szintég ugy, mikor az nemes tanács deliberált és sententiált valakit, az executio előtt tar-tozik az ő Felsége budai camerális inspectiójához az sententiát által-küldeni és onnat bizonyos approbációt várni.

6. Immediaté függjön mindenben, cum omni respectu az nemes tanács az budai cameralis administrációtól, és az kételkedő dolgokban bizonyos választ onnan értvén, ugy concludáljon. Hasonlóképen *commen-dant urnak* hasznos tanácsát és recognitióját, mely az helynek haszná-ra és előmenetelire lenne, vegyék. Sőt ha mi, ez városnak vagy véghelynek rendes dolgaiban szükségére kívántatnék, tartozik az nemes tanács, cum omni honore et respectu, commendant urammal, az miben lehetséges, az dolgot közleni, és így tanquam consultativum non autem praeceptivum léssen. Hasonlóképen, ha az nemes tanács valami dolgot akarna kipublicáltatni, tartozik elsöben az budai camarát, azután com-mendantot azfelől megtalálni és köszönteni.

7. Továbbá, mivelhogy sokan az szegények panaszkodtak, hogy *panaszpénzt* kell adni, mivelhogy az igazság vagy justitia nem pénzre való, és ezáltal az szegény az földhöz verettetik, az káromkodás és rossz cselekedet elhallgattatik, és így nem büntettetik meg, parancsolja azért az ő Felsége commissiója, hogy az ilyen dolgokban semmi panasz-pénzt ne vegyenek. Mindazonáltal elhet az nemes tanács avval, azmint más városokban szokás, cancelliában való törvénytaxákkal élni, hogy mégis az mire az cancelliában szükséges abból költhessenek.

8. Az nemes tanács instantiájára az városnak engedtetett és adat-tatott az hid- és piaczi *vám*, ugy, hogy az ki mit visz az piaczra eladni, attul jár: 1 pénz, egy lótol 2 pénz, egy szekér terhétől 1 garas. Egy öreg marhátul 2 pénz, egy apró marhátul 1 pénzt szedhessenek és eza-ránt publicáltassék pátens-levél által, de oly conditióval, hogy tartozik az nemes tanács, mind az *hidcsinálásával*, mind az *utca kövek raka-tásával*, ha megbomlik csináltatni, és minden halasztás nélkül az ő Fel-sége szükségére reperáltatni, építeni.

9. Az ő Felsége budai camarájától megnyert *vámforgó malmot* confirmálja az ő Felsége commissiója.

10. Megengedi az nemes commissió az *serföző-házat* oly conditió-

val megépíteni, hogy az nemes város obligálja magát, az ő Felsége minden esztendőbéli buza és árpabéli dézmáját, járandó arán bevenni, jó és igaz sört főzetni, illendő arán kiárulni, azminthogy mindenkor ő Felsége az városi serföző-házat oltalmazni fogja.

11. Azon felyül, hogy mégis az nemes városnak valami jövedelme jönne az cassába engedtetik, hogy minden városi embertől *purgerrechtet* 4 forinttal szedjék meg.

12. Továbbra való segítségire az városnak engedtetik: az *téglakemencze* 3 kéményre, olyformán, hogy az nemes városnak kőmiéssinek és ácsainak, téglakemenczének fedélycsinálásáért, az ittvaló ő Felsége harminczadjából fizessenek meg, de az minémü égetetlen téglák ahhoz kívántatnak, az város tartozik azzal adni. Minekutánna pedig az téglákat megégették, illendő arán az városiaknak eladván, az árából lassankint fizessenek meg az ő felsége harminczadjának.

13. Az nemes tanács azon légyen, azmint nemzetes *Vánossi Lőrincz* uramnak is, ittvaló főharminczadosnak hágyva vagyon, hogy az *fakéményeket*, melyek csak *tüzfészkek* és sárral vannak tapasztva, városi büntetés alatt lerontassák és azhelyett téglából kiki építsen. Sőt az fából épített romlott házak helyett is, az városi purgerek, az ő levelek reversálisa szerint, jót építsenek és az romlottat reparálják, ne legyen tüztől oly nagy félelem.

14. Rendeljen közönségesen az nemes város és tanács bizonyos deputatusokat, azkik az *kéménytisztítóval*, minden holnapban, az várost megjárják, az tüzhelyeket és kéményeket megtekintsék, és ha gondvisetlen gazda és cseléd vigyázatlanságba találtatik, exemplariter, mások példájára megbüntessék.

15. Azt is erősen megparancsolja az nemes tanács, hogy minden városi ember az maga házánál jó tüzlajtorját, csákyát, vödröt, vagy másféle edényt, azkiben vizet az *tüz oltására* hordhassanak, készen tartson. Ezen felett, kitől Isten oltalmazzon, ha tűz támadna, mingyárást kiki, az ő fertálmesterihez fusson, és mind seregestül jelenlévén, főbíróval és tanácsosokkal együtt, az égéshez futván, serényen az tüzet eloltsák.

16. Fogadjon az nemes tanács mingyárást két *vigyázókat*, azkik az város két részében, éjjel az órát kiáltsák, és házanként jól vigyázzanak az tüztámadásra, és hogy az házakot fel ne törjék, azmint az elmúlt télen történt, hogy az házakot elrontották s fáját elégették, házi eszközöket ellopták, és így nagy kárt tettek. Azért nemcsak éjjel, hanem nappal is, mikor nagy szél támad, az várost szorgalmasan járják s tüzre jól vigyázzanak.

17. Az mi az *vásárokat* illeti, Isten időt adván kegyelmes palatinus

urunkot ő hercezségét, az nemes vármegyéket és az magyar camarát ő Felsege engedelmiből kell requirálni, melyre való resolutiót budai camerális inspector *Werlain* urunknak kell utoljára recommendálni.

18. Az héti vásárokat pediglen publicáltassa az nemes tanács egy pátens által: ugymint szerdán és szombaton follyanak.

19. Hogy pedig az vevők és az adók, mind közönséges vásárnapokon, mind egyéb nap kicsin fonttal, réffel és pinttel élvén, kárt ne valljanak, mind az két részről deliberált az ő Felsege commissiója, pro interim, mig az ő Felsege camarájától az egész *Magyarországban minden helyeken egyarányu mértékre lesz az igazítás* és az conclusió; hogy publicáltassék az *ausztriai* font, réf és ország pintje, az melyekkel rend szerint éljenek. Mindazonáltal, oly praecautelát tartsanak benne, hogy, ha valaki az öreg mértékkel bort venne olcsón, és az kicsiny mértékkel drágán árulná ki az vitézlő rendnek, vagy városi embereknek, meg ne engedtessek, hanem az nemes tanács rendelje bizonyos árát proportionaliter az mértékhez; sőt ha ez ellen cselekedő tapasztaltatik valaki, kedvezés nélkül exemplariter megbüntettessék.

20. Azmi az *város korcsomáját* illeti, hogy országos vásárkor csak az városnak szabad legyen árulni, abban az ő Felsege commissiója nem kedveskedhetik, mivel az vásárok minden közönséges embernek javára vannak, és akkor minden ember egy kis hasznot akarna magának hajtani; és így az városiaknak nagy kárára esnek. Az *hús-accisát* azmi illeti, az mészárosok erre az esztendőre megalkudtak, és az 1690-dik esztendőben mense Julio kitelik; azután kitelvén az esztendő, mind az *hús*, mind az *bor-accisa* az nemes tanácsnak engedtetik, olyformán, hogy az *accisa-pénzt* szedhessék, de az kereskedés az városiaké legyen.

21. Azmi az *erdőköt, halastókot* és környülvaló *pusztákat* illeti, az még, az ő Felsege resolutiójában áll, ha az földes uraknak, az ujonnan megvett helyeket, kiket azelőtt birtak, mostan pedig ő Felsege hadai által, nagy költséggel megnyert jószágokat, városokat, mezővárasokat, és falukot restituálni akar, vagy hogy az ő Felsege költségeit letévén, kezekhez adni, melyet az idő megmutat; és az nemes városnak is elegendő alkalmatossági lesznek ő Felségét sollicitálni, azminthogy az ő Felsege commissiója, tehetsége szerint, azon lészen, hogy az hul azelőtt *Székes-Fejérvárhoz* tartozandó helyek voltak és határok, jure legitimo doceálván, visszaadassanak ujonnan.

22. Azmi az *czéheket* illeti, committáltatott az ő Felsege budai camerális inspectorának *Werlain* urnak, az *budai város* módja szerint, annak kell megjelenteni.

23. Mindenek, akárminémü statusban és professióban levő emberek, azkik Székes-Fejérvárban házat foglaltak, nem különbek, hogy nem mint az városi purgerek és köteles az háza és földé proportiója szerint, az városi terhet supportálni; azmint az magok reversális levelek is tartja és mutatja. És ha valaki magáról oly reversális levelet nem adott, noha házban lakik, nem szenvedtetik; hanem az ház annak adatik, azki az városi terhet elviseli és reversálist ad magárul, hogy igazán akarja az város terhit viselni. Kivétetik mindazáltal az olyan terhektől:

a) *Franciscus Carolus baro de Cseverelli* székesfejérvári *commendant* háza, azkiben lakik, azmelyet immediate az ő Felsége bécsi camarájá-tul, ugymint *commendantunk* lakóhelyit megszabadítván, elnyert. Azmi az másik házát, kertivel együtt itten illeti, arról minden városi terhet, az *commendant* magára vett, minthogy az maga fiának: *Caspar Antoni de la Bersi buro de Cseverellinek* foglalta és obligálta magát.

b) Az ittbenn lakozó *szerzetesek*, azkiknek nem szabad semminémü kereskedést üzni, hanem az kimutatott helyekkel elégedjenek meg.

c) Az *közönséges jóru való épületek*. Ezekenkivül senki, akárki is legyen, ne merészeljen magának házára szabadságot kérni.

24. Mivelhogy az *lengyel pénz*: aranyok és tallérok, az egész Magyarországbán járandók, parancsolja az ő Felsége commissiója, hogy minden adók, vévők, az lengyel pénzt indifferenter elvegye, az aranyat in flor. 3 krajeczár 30, az egész tallért flor. 1 krajeczár 45; mindaddig mig ő Felségének az pénz állapotjárul más resolutiója nem érkezik.

25. Minthogy az nemes commissió eleiben jött, hogy az első bíró és tanácsok, nagy *adósságban* ejtették az várost úgy, hogy az magok akaratjok szerint, az város fejiben sok pénzt felkértek, és abból az magok kívánsága szerint éltek és költöttek, de semmit város javára abból nem mutathatnak; hogy ennek eleit vehessék, parancsolja az ő Felsége commissiója, hogy ezután senki summa pénzt ne merészeljen felkérni, az nemes tanács híre nélkül, azt is úgy, hogy megmutassák hová és mint akarják fordítani, hogy az városnak kárára ne legyen, hanem előmenetelire; és úgy is az expensákat különben ne vegyék számba, hanemha az főbíró és tanács parancsolatjából járnak.

26. Azmi továbbá, az *szabad* és bizonyos számu *esztendőköt* illeti, hasonlóképen az *mesteremberket*, *idegen nemzeteket*, *sidókat*, *cálmistákat*, *luteránusokat*, és azkik nem pápisták, itt fog az Bécsben lévő, Magyarországra való generális commissió, az nemes tanácsnak arról nyomtatásban levő pátenst egészlen küldeni, amelyből clegedendőt érthetni. Azonban recommendálja ezen ő Felsége commissiója mindenekben az nemes tanácsnak magát, hogy valamiben megtaláltatik, minde-

nekben olyan directiót s igazítást tészen, azmely az nemes városnak előmenetelire légyen.

27. Azmi az *magistrátust* illeti, elég ok lett volna az beadott panaszok iránt reformátiót az tanácsok között tenni, *Knitlihoffert Mátyás* és *Hannolt János Istvánt* kiváltképen, azkik soha senkivel, sem tanácsbelivel, sem városi és külső emberekkel öszve nem tértek, hanem mindenkor veszekedésre okot adtanak, és kiváltképen *Knitlihoffert* sokszor megbüntették volna és tanácsból kivethették volna. Mindazonáltal, minthogy minden dolognak kezdeti nehéz; az ő Felsege commissiója consultálódván, tekintette azt, hogy talán megjobbitják magokat, eziránt mostan nekik megengedett, és azmint az ő Felsege budai camerális inspectiója, az nemes tanácsot notáriussal együtt, a die 31. Junii in anno 1689, constituálta, in anno moderno confirmálja. És az *bírónak szablyát s nádóczát* enged hordozni, az *tanácsbélieknek* pedig csak *nádóczát*. Kik minden igyekezetekkel azon légyenek, hogy minden igazságot, azmi az városnak hasznára vagyon, megszerezzék, eziránt az említett rendet jól elvégezzék. És hogy az *interest* ugy rendeljék, hogy lelkeket meg ne sértsék, hanem mind Isten s császár ő Felsege előtt számot adhassanak. Észtendő mulván, és azután *észtendőnkint*, az nemes magistrátus tartozzék, ezt az ő tiszteket, az budai camerális administratornak resignálni és elbucsuzni, hogy más magistrátusokat constituálhasson. Melyeket az ő Felsege commissiója az nemes tanácsnak értésire adott pro informatione. Ex commissione Caesareo Regia Székes Fejérváratt, die 15. Septembris 1689.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályának utasításai közt.